Mawphor
Khubor Khasi Ba Man Ka Sngi Ba Nyngkong

Vol XXXVI (36) No. 198 22 Tarik Naitung (July) 2025

Balei ym pyntreikam pyrkhing ïa ka aiñ khang dih sikret ha ki jaka paidbah??

Kham mynshwa la ïohi ba ka jingdih duma ha ki kali kamai ba shong ki riew paidbah ka la sdang bha ban duna hynrei ym tip na kaei ka daw ba mynta la sdang ban ïohi biang ba ki la don kiba dih biri bad sikret ha ki bos bad taksi kamai . Ym tang katta kaba kham i saitmet eh ka long ba ka jingdih duma kynthup ïa u sikret bad biri ka long kaba palat pud ha ki jaka ba long ïew khamtam eh ha Iewduh, Police Bazar, yn nai da ïakren sha ki ïew ha ki nongkyndong namar sha nongkyndong lei lei hapoh kali ruh ym salia bad ha ki jaka ïew lei lei ka dei ka jaka ban ïashong kai bad ïathuh khana ryngkat ka dih duma.

Shaei ki aiñ khang dih duma baroh ki jah? Baroh la ju tip ba kito kiba ïoh ring ïa katei ka tdem ki kham don jingma arshah ban ïa kito kiba dih. Lada ka long kumtei hato mano ban shim ïa ka jingkitkhlieh?

Na ka por sha ka por la ïohi ba ka don ka jingïatai, ïa syllok ne ki seminar ban ïakren halor katei ka phang bad ka jingma kiba bun ba ki paidbah ki lah ban ïoh lada ki kyrni ban dih ïa u duma hynrei kitei baroh imat ki long tang kumba ïathuh khana puriskam ha ki heprit tang ba kin ïohthiah bad klet noh tang shu khie mynstep.

U duma u dei u jingthung uba ka pyrthei ka tip ba u dei u jingdih uba pynïap jar jar ïa ki paralok kiba jan eh bad u. Ki riew wad bniah ki ïathuh ba kumba 80 lak ngut ki briew ki ïap ha ka shi snem na kaba bam bad dih duma. Na kitei ki 80 lak, la ong kumba 6 lak ki shu ïap ei kha-ma-kha tang na ka daw ba ki ring mynsiem ïa ka tdem duma ba dih/tan kiwei. Namarkata, u nong dih duma uba dih duma hajan jong kiwei pat ki bym dih, ym tang ba u pynïap ïa lade hynrei u long ruh u Nong pynïap briew la kadei ïa ka kurim, ki khun, ne ki para ba trei lang.

Ka jingkyrni ban dih ïa u duma ka pynkulmar ïa kito kiba la ngat ha ka shrip jong u. Katei ka jingkyrni lah ban ong ba ka wan na ka jingthrew jong ka met katkum ka por ba kito ki nongdih ki ju pynmlien. Don kiba la kyrni ba dei ban ïoh duma beit ynda la dep bam ja ne dih sha. Don kiba dih ne bam 3 ne 4 sien ha ka shi sngi, don pat kiba dih beit ha kano kano ka por ba ki ïoh lad.

Don ruh kiba dih duma manla ka 5 ne 10 minit. Ïa kine ki khot ki 'chain smoker' lane 'chain tobacco user'. Don pat kiba ym nang wat ban leit paiñkhana khlem da ïoh rah bad u biri ne sikret.

Wei haba la kyrni, u briew u lamwir lada ym ïoh. Don kiba leit khynra ïa ki jaka bret biri sikret, ki kyndong kynshrot bad wat ïa ki tin ha ki paiñkhana ban leit wad ïa ki biri ne sikret lyngkhot tang ban ïoh pynhun ha ka por kwah. Don kiba khie shiteng miet ban leit shim na ki paralok ba kham pajih haba ki la threw palat. Kane ka long kumjuh ïa kito ki ba tyngkhap ïa u duma ha ki shyntur. Don kiba tyngkhap duma beit baroh shi sngi. Ynda ki la bret ïa uba ki la tyngkhap ki bujli noh da uwei bad kumta shi kumta baroh shi sngi.

Sa katno keiñ ngin sngewthuh ïa ka jingma jong u. Imat lada pynlong ïa ki rynsan ïa tai kaba kumno kumno ruh ym lah satia ban pynsngewthuh ïa ki paidbah. La ju ïohsngew ba ka jingkyrni ban bam ne dih ïa u ka khate haduh kumba 15 snem ïa ka rta, ka wallam ïa ka jingpang bam pong ha ka shyntur, thyllied, tyngkro, ki tor, ki snier bad nier bah, khyllai, ki panjung bad wat ïa ka pla khun ruh, ka jingpang jyrhoh bad sahiaw, ka ktah ïa ka jingkoit jingkhiah i khunlung ha ki kynthei kiba armet. Hynrei kitei baroh ki jingpynshai ki long kumba ki sawa ha 'RI KHLAW' namar ym don kiba pdiang katba kim pat mad ïa ki jingpang ha la ka met la jong.

Kaba kham i sangsot ka long ïa kito ki bahaïing hasem, ka kurim, ki khun, ki para ba treilang kiba dei ki nongtan pateng ïa ka tdem kaba mih na kito ki nongdih duma khlemakor ki bym ju pyrkhat satia ïa kiwei pat.

Ka tdem duma kaba ïoh tan pateng kadei kaba ma bad kaba wanrah ïa ka jingwit ïa kito ki bym dih. Kaba kham ma eh kadei ïa ki khunlung kiba ka bor met jong ki ka dang tlot ban ïa khun ïa ka bih kaba mih na kitei ki jingdih. Kumta khamakha, ka jingdih duma khlem akor jong u kpa ha khmat ki khun kiba dang rit ka long kumba da lade hi u ai ïa ka jingpang ha ki.

Ka por ka dang biang la ka long ïa ki samla, ki longkpa lane wat ïa ki longkmie ban kynmaw ba ka jingburom lang ïa ki khun, ïa ki para ba trei lang, ïa ka imlang sahlang da kaba kiar ban dih sikret ha ka jaka paidbah ka pyllait ïa ki na ki jingpang ba harukom watla kim lah ban lait ïa lane na katei ka shrip.

Ka sorkar ruh kadei ban shimkhia ïa kane, namar lada ka lah ban pynmih ïa ka hukum ba ym dei ban dih biri sikret ha ki ophis sorkar kadei ruh ban pynmih kumjuh ha ki jaka paidbah.

Hooid ki don ki khep ba ki pulit ki la sdang ban shaiñ kuna ïa u nongniah kali kamai lada ki lap ba u pynkheiñ aiñ bad dih duma. Hynrei kane kam dei ban long tang ïa u nongniah ka dei ban long ruh ïa ki riew paidbah khamtam kito kiba dih ha ki jaka ba bun briew namar kane ka wanrah ka jingma kaba khraw ïa ki kito kiba ring mynsiem ïa ka tdem duma.

Tangba kaba kongsan hi ka dei na ngi hi lada ngi don kata ka jingkitkhlieh kaba khraw na ka bynta ka bha ka miat jong kiwei. Ngi dei ban sngewthuh ne ngim dei ban pynkheiñ ïa ka aiñ da kaba dih duma pathar hynrei lada kwah ban dih leit sha jngai na ki paidbah ne ha kita ki smoking Zone ne ki jaka ba shah ban dih sikret bad biri sa dih bad leh katba mon.

Ki ar pylla kheiñ kur kheiñ kha

Kong Sweetymon Rynjah

Ka kheiñ kur kheiñ kha khasi kaba ki long-shuwa manshuwa ki la saiñ la tiah, kum ka dustur, da la ka sap tipbriew ban pynïaid ha ka jingïadei briew ba jan tam jong ka shikur shi kha ha u khun khasi khara, ka long kaba khuid,ba sngur bad ïai sah tyrsem haduh mynta ha ngi. Ha kine ki por ba mynta la don hateng hateng ki hamsaïa, kiba sawa kum ki jingleh thamula bad jingïaid bakla da ka longbriew. Haba ngi long "Longkur", "Long jait" ka mut lane ka thew ka jingïalong bad jingïadei ba ïa mihlang na kawei ka ïawbei kulong jong kata ka jait lane ka kur. La pynshong ïa ka longkur, ha ka saiñ pyrkhat khasi ba ïalong ka juh ka doh, ka shyieng bad ka snam, bad dei kata hi ruh kaba teh ïa ka longkur longjait ha ngi ki khasi. Ym don balah ban sait ïa ka jingïadei snam jong ka shikur jongno jongno bad haduh lano lano. La pynshong nongrim ïa ka longkur longjait ha ki long kynthei, Kiba shim ïa ka jaka jong ka lawbei, kum ki nong khaïar-kha paid bad ki nongpynïar ïa la ka kur ka jait.

Kumba la don ka long kur longjait naduh ka myndang long ka pyrthei longbriew nambriew u khasi, ki longshuwa manshuwa ki la saiñ la tiah ruh ïa ka Dustur kheiñ- kur kheiñ jait ha ka longbriew manbriew, kum u khasi na ka shi ïing ha ka shikpoh, haduh ka shi kur shi jait, kaba ki jingïadei, ïa khot ïa kam, la buh ryntih da babiang; kumba rwai u Myllung Soso Tham;

"Mynba baroh ki ryntih riang.

Meisan-meinah, ki sur ba thiang;

Shi kur shi kpoh na ïing i Mei

Ha ïing khaddah' ki long kawei.

Kumba ki long ki sim shi rong.

Shi kur shijait kumta ki long:"

(Ki sngi barim u Hynñiew Trep: Ka ïing I Mei)

Wat la kitei ki kyntiew ki kdew ïa ki por jong ka mynnor

ha kaba ka jingim, jinglong jingman ka dang long synlar, shidur ha ka pyrkhat pyrdaiñ, ka niam ka rukom, ki jingkylla kylleh ha ka mut ka pyrkhat ha ki longbteng, longdien mandien kim lah satïa ban khlong pyllait ïa u thied u snam jong ka longkur longjait, ka jingshai bad jingstad pyrkhat jong longshuwa ha ka sain dustur "Kheiñ kur Kheiñ-kha" ka ïeng kynthong bad syngkhong ïa ka jait bynriew, ha la ka jong ka jinglong hara, kumba la mut la thew ki long kñi ki longkpa. Kane, ka kyrsiew bad kyntiew ïa kata ka sap Tip briew ban kyntiew ïa ka roi, ka man, ïa mih ïa sei da ka sapTip Kur-Tip- kha,ha ka long briew man briew kum u khasi. Kumba la sap ban tip ïa la i kur i kha, kumta ruh dei ban don ka jingïakheiñ- ïa dok bad ïa pylla, ha ka jingpynïaid jingim longbriew bad jingïadei briew da ka khein kur bad khein kha, ban khuid kdar ka longbynriew man- bynriew khasi khara.

La pynïasoh ruh ïa ka jingïadei kawei lang shi tylli na

la ka shikur shi jait ban pynïadei bad ka jingngeit poi Blei naduh longbriew ha pyrthei shaduh ka lawei mynsiem jong kane ka jingïadei da kum kine ki kyntien:

"Kane kein dei jingngeit poi Blei"

Kaba khasi nylla u Khlei,

Ha sla pyrthei don ing i Mei.

Lawei, mynsiem shong bad lawbei.

"Naduh nangne haduh hangtai,

la "Mei" ka ïaw dei ka thymmei,

Jingpyrkhat briew khasi kitei,

Ba ïa ryngkat ha Briew ha Blei."

(KABA PHI TIP: KA BLEI IING)

Ka jingïadei ïajan jong ka snam kur na ka liang ka kmie lah ban ong ba ka long kaba la tang la pung, naduh khmat u Blei kaba pïam ba ksoh ruh ïa ka jingpyrkhat niam, kaba plie ïa ka lynti jingwan longbriew, na ka snam jong ka ïawbei kulong kumah jong ka longkur longjait, kumta ka rukom noh kwai-tympew ha kpep jingkhang jong u bsïap bad ki kyntien, Khublei duwai ïakhlad khatduh jong ki kha ki man ban leit poi suk poi saiñ ha Dwar U Blei bad la ka Mei, ka law Kulong ka nongbei tyllong ïa ka jait ka khong kaba ka pyrkhat poi Blei kum u Khasi ka pynshong.

La pynshong ïa ka pylla jong ka 'kheiñ kur kheiñ-jait' da ka saiñ pyrkhat kaba la thwat, kaba ka jingjwat jong ka, ka long bym lah ba dkhat, ban kdat lane ban rat ïa ka; na ka jingsngew briew bad ka jingïatiplem kum u khasi. Ka la long doh longsnam ha ki kur ki kha khasi bad dang sah haduh mynta ha ngi, kum ka dustur ba kongsan tam, kane ka dustur ka riti ki ka kup ruh ïa u taban adong uba ai kum kane ka sneng bidong dain: "Horkit" ym bit poi kha shi kur, namar ka snam kur kaba tuid ha ka shi kur, ka long ka juh salonsar, kumta la khang la mana ban ïapoi kha shi kur. Ka jingpynkhein ïa kane ka adong la shim kum ka jingleh kynsha, kaba wanrah ïa ka jing sngewsaitmet bad sngewjakhlia, wat tang ban pyrkhat, ha ki shijur kiba leh bym kheiñ ki wanrah ïa ka sahjit jinglong ha ka imlang sahlang ïa la ka long rynieng. Na ki para briew pat kiew satang kynnoh kynta bad ha ka longkur longjait pat ka sah kum "ka sohkhliang"'bym lah pynjah pyndam.

Kane ka palat paliang kam siang shuh ha leh niam leh siam, bad ki jingpyndep rukom ruh kim pdiang ban ïa long lang kumba ju longju leh. La ñiew la kheiñ kum " ka shong sang" kaba pyrkhat khasi ka kheiñ kum ka leh pynsah-ang na la ka mei ïawbei tynrai la jong haduh khmat u Blei ban pynthynrei ha kine ki jingïadei. Ha ki por ba dang kynrong shyieng bad thep mawbah kum kine ki nongpynkheiñ kim ïoh shuh ïa ka lum ka lang shi khrum ka maw la shuh buh kyrpang hawei ha ar- kum u khasi u kiar raimaw raidieng na kum kae ka jinglong jingleh,kaba kheiñ kum 'ka sang ka Ma' ' kaba mut ne thew kum ka jingryngkang kaba sah kum ka jinga-ang bym lah ban pyndam namar ka thaw thma na khmat ka hok bad ka jingshisha jong ka tynrai longbriew man briew kurm u Khasi. Ha kane ka liang u Myllung Soso Than u rwai pynïadei kumne:-

Kine ki kur, ki kha, ki man

Ki tip kumno ka dur kan wan;

Ki don ka sang, ki tip ka ma,

loh pom pyrthat ioh dait u khla;

U bym khein sang, u nongaiksuid,

Ki beh na shong, ki khi-lai-nuid.

(Ki sngi barim u Hynñiewtrep: ka ïing I mei)

Da kitei i kyntien u Myllung u thew ïa ka jingtipkur tipkha kum ki khasi, kaba long ka sap ka jingtip ban pynwan ïa la ka dur longbriew mambriew bad jingïadei briew bajan tam jong ka shikur bad shikha, lyngba ka dustur, Kheiñ kur Kheiñkha, ka don ruh ka khein ka dok bad pylla ïa ka jingïadei ban ym pynsah-ang naduh pyrthei haduh khmat u Blei, ïa la ka longrynïeng la shynrang ne kynthei. Kane ka sap jong ka jingïatipbriew ba ka shikir bad shikha ki shim bad ki jingleh jingkam ha ka poikha shongkha kim bit dalei lei ruh ban thaw ïa ka hok bad ka jingshisha kaba la buh la tynnah kaba long ka hok, ba la ka jong jong u khasi ba la pynkham pynsah bad u Blei namar ka jingbit jingbha ha longbynriew manbynriew kum u Khasi, u Myllung u da suit ïa ka sneng pyntiengban pynkilan jingmut jingsngew ha ka longbriew ïa ki jingwan jia ba khyllah ha kaba u pyrkhat, uba long ka bor ha ka mariang ban pom, un ym bat shuh ïa ka hukum Blei kaba la pynkup bad aibor, kurban thanging khongkhait khlen pynmih snam jar kat kiba nud ban shlan ban leh ïa kane ka kam la ha barieh bapaw. Katba ka pharshi jong ka 'dait u khla' ka kdew ïa ka jingshah pynmynsaw bad jingïap da ka saw ka sïan. ba ki kam leh jingbriew da u briew hi, ki pynioh daw ïa ka shongtyrut shong smer, kat haduh ban da dkhat jingim da ka saw ka sian. UKhasi hi ha la ka jingngeit ba tynrai um pdïang ïa kum kine ki jingwan urlong urjïa, kum kiba don ne thoh hukum, hynrei ki wan namarba u briew hi u sieh ïala ka jingnohrem nohjot da la ki kam bad jingleh, kiba um dei ban leh. U Mylung u kdew ruh ïa ka bor synshar shnong kum u khasi ïa ki briew kiba pynkheiñ ïa kane ka adong bad ïathuh ïa ka bidong jong ki nongleh ha jingpynrem jong ka imlang sahlang bad ka jingithuh ïa kiba leh ïa ka sang ka bymman da kakhi-lai-nuid.

Ha ka kheinkur kheiñ jaIt Khasi ka don pat sa kawei ka rukom kheiñ bym bit ban ïapoikha bad kito ki kur ba la tingkur bad tehkur, Ka 'tingkur', ka ai kum kane ka jingbatai 'Tingkur' ka mut ban ïakhot ïa kam kum shikur,bad 'Tehkur' ka mut ban da don ka pynsngew pynsngap ha khmat u briew u Blei ïa ka jingïatang ïapung ba la shim ïa ka jingïadei kur bad ka lehniam leh pyndep rukom, Kane ka jingïatingkur-tehkur ka mih na ki ar kur bym ïadei doh dei snam, kia ïa mih na ki ïawbei ba la jong ka jong .Kane ka jingïating ïateh ka mih na kano kano ka jingleh babha jong kawei ka kur ïa kawei pat kaba lah ban long ka kam ne jingleh kaba ktah ïa ki jingjia kiba poi ha ka khim, ka eh ka shitom bad kum ka jingsngewnguh siew kylliang bad da ïa tingkur-tehkur noh. Ha kum kane ka jingïating ïateh, ki da shim bad leh ïa ki jingpynieit nïam bad leh ukom da ka pynsngew pynsngap ha ki ar ïawbei jong kine ki kur bad ki da ïa smai, ïatang ïapung bad ban ym ïa shongkha shongman kaba wanrah ïa ka ktien 'Sang shongkha shongman' hapdeng jong ki. Ki da pynkhia ïa ka jingïateh da ka jingsmai. Kane ka jingïa tingkur tehkur ka kit tang ka pakhang shongkha, kane ka rukom ka don kynrei eh ha ki por ba mynshuwa bad ym ju kham ïohsngew shuh mynta. Kane ka rukom ïateh ïatingkur kam da longkñii kum ka longkur longjaid kaba da ïamih na ka uh ka doh ka snam jong ka ïawbei kaba tyllong na kaba ka kur ne ka jait ka hiar pateng.

Kumba ïalap ïariew ki riewtyrmmen ki ju ïashoh doh bad ïa bam khana, hapdeng ki arkur ba la ïateh kum shikur ban long ka jingpynithuh ithaw ban ïatip bad ïa khein ban ym kiew ka sang ha ka shongkha shongman kumba la tang la pung da ka jingïating ïateh kur. Lah ban ong ïa kane ka jingïakheiñ kum shikur, hapdeng ki arkur ba la ïateh kum ka jingïadei kur ba la shu sieh da ka jingsngewbriew, kaba ym don bynta ha kiwei pat ki lïang kiba ka shikur shijait na kawei ka mei ka ïaw kulong ka dawa: Kam don satïa kiwei pat ka bynta kiba ka snam kur tynrai ka dawa ha ka shikur shijait.

Katkum ka pyrkhat khasi la pynshong ïa ka 'kheinkha' ha u khun khasi-khara na u sohpet u ksai jong ka meikha ïawkha. Ka kmie jong u kpa ba wan shongkha ban tara ïa ka jingïakheiñ kha ha ka pateng jong ki long khun longkti. Ka jingpoikha jong u shynrang jong kawei ka kur bad ka kynthei ba la pynïapoikha jong u shynrang jong kawei ka kur, ka sieh ïa ka longkha longman ha ki arliang kur ba la pynïapoikha. Ka pynïasoh ïa ka jingïadei kha del man, ka pynioh ïa ka jingïakhot ïa kam ïa ka ai khaw jer khaw thoh ïa ki khun ki kti, kiba mih na kane ka jingïapoikha. Ka jingwan ai kait ai jain it ka kmie kha, kum ka kyrkhu kyrdoh ban nangïoh kamai ka jih u kpa, u nongai ïa ka longrynïeng shyn rang kynthei ban kiew ha ka bor ka buit, ka nam ka burom u kpa uba lah uba ïa ka pyrkhat khasi ka pynshong ïa ka leitkha leitman, shongkha shongman kum ka kam kaba kyntang. Ka pynïasoh ruh ha ka niam bad ki rukom bad ka pynïoh ruh ïa ka niam khasi kum ka niam 'Kheiñkur kheiñ kha'bad ïa ka longbriew kum ki khasi da ki kyntien "parakur parakha". La pynshap ïa ka jinglong kyntang ha kane ka liang da ka jingmut bad jingthmu ban ïaroi ïaman parum pareh ha sla pyrthei pateng pakit ha ki spah blei spah mynsiem, kiba wan ban shim ïa ka longbriew manbynriew ha ryngkat ka hukum blei.

I Rangbah H.O Mawrie i buh kumne shaphang ka jingmaïan bad kyntang jong ka jingwan longbriew na ki kam shongkha poikha poiman.

I Khyllung iba la longdoh longsnam bad longshyieng ha ka kpoh jong ka kmie bad iba la pynkup da u Blei Kynrad da ka mynsiem ksïar mynsiem rupa, i long i ban wan shim ïa ka longbriew katkum ka "Hukum Blei" (Risaw ka ri Khasi). Kumjuh ruh u myllung Soso Thamu kren wai kumne "ka ïap ka im ka dei nyngkong; kumno ban khraw ka jait ka khong (Sngi barim u Hynñiewtrep: ka ïing i mei).

Da kine ki kyntien lah ban sngewthuh ba ka poikha poiman ka shongkha shongman ha u khasi kam kut tang ha ki shijur ba la iapoikha, hynrei ka bteng ia ka jingiadei kur dei kha ha ki longkhun longkti kum ki doh ki snam iala ki kur ki jait bad ki symbai ki rnai, ki soh, ki syntiew ha ki kha ki man pateng pakit shijunom. Ngi dei namarkata ban shimkhia bad sngewkhia ha ki jngleh jingkam jong ngi.

Ka ktien kha katkum ka dustur ba la pynshong ka buh ïa kiba kum kine ki kyndon pakhang ha ka jingkheiñ, ïadok bad pylla, ym bit ban ïa poikha "Shiparakha trai". Kane ka mut lane ka thew ïa ka jinglong shipara ki khun na u kpa ba wan shongkha ban ki khun jong u hynmen ne para shynrang u kpa, watla ki long na kiwei pat ki kur, na ka liang kmie jong ki haduh laipateng kane ka jingïakheiñ ka pynïoh ïa ka jingïakam ïakhot hynmen para kum shipara. Ha ka pateng kaba bud kum ki meisan meinah ïa ki kynthei bad mama ïa ki shynrang na ka lïangkha. Ha ka jingïakheiñ na u sohpet u ksai jong ka kmiekha, ka kmiejong u kpa, kaba ki ong ka 'sangsohpet kha'. Kum ki khasi ki bat bad shim ïa kane da kaba pyrkhing bha bad kim ju pynkhein ïa ka.

Kaba bud pat ïa katei ka jingpakhang ka long 'ym bit ban ïapoikha da ki khun jong u kpa ïa la ki bakha trai sha ka loang u kpa haduh lai pateng. Ka ktien bakha trai ka thew lane ka mut ïa ki khun jong ki hynmen ne para kynthei jong u kpa kiba long ki pyrsa ha ka jingïadei bad ukpa kum u kñi. la kane ka jingpakhang ïa khein pakhang ki ju ong., 'Khangpyrshah'. Kane ka jingpakhang ka long ka jingdkoh ha ka jingïakam ïakhot ha ka lïang u kpa bad ki kpa kha jong ka liangkha bad meikha ñiakha.

Ym bit ban ïa poi shongkha bad kiba dang ïadei "synken kha" na ka liang ki khun. ka jingïakheiñ "Syngkenkha" ka mut lane ka thew ïa ki symbai meikha, ñiakha, trai na ka liang u kpa.

Ki kur shynrang na ka liang jang ka kmie kim bit ban leit shongkha ha ki kur kynthei jong u kpa, uba long u kynum u ïing ha ïingkur jong ki. Ki ju ñiew ju kheiñ ba haduh lai pateng ruh kam pat bïang. la kane ka jingpakhang ki pynshong kum ka 'siew khaw kylliang'. Kaba mut ne thew ka jingleit siew noh ïa ka jingwan shongkha u kpa ha ka liang ka kamai kajih bad kam ju wanrah ïa ka ïabit ïabiang, ïoh ja ïoh dohkha ne ka roi ha ka kamai kajih. Ha kita ki arliang kur arliang kha.

Kumta ka shongkha shongman bad ka poikha poiman ha kapyrthei bad pyrnshong dustur kum u khasi ka long kaba la teh da ka kheinkur, kheinkha. Ka dei hi ruh kane kaba la teh ía ka jingïadei kur, ïadei kha ïa u khun khasi khara. Katkum ka pyrkhat khasi, ka shongkha shongman kam mut tang ha ki shijur hynrei ha ka jingïadei kha dei man jong ki arliang kur kiba la thoh ka longkha. Dei ban don ka jingïañiew ïa kheiñ ïa dok ïa pylla kaba biang da biang. Dei ban da ïatip kur tipjait tipkha man ha baroh arliang jong u shynrang bad ka kynthei.

Ka Khein kur khein kha ka long kaba la pung la tang janai da ki longshuwa manshuwa naduh hyndai hynthai. Kane ka kheiñkur kheiñkha kala longdoh longsnam ha ngi kum ki khasi. Ka long ka nongrim ba kongsan tam ban ïoh ïa ka shongsuk shongpalei ha ka jingïadei ha ka longbriew manbriew kum ki khasi kumba ka long ha ka pateng kaba mynta ka paw ba la don ka jingkheiñ dewthala ïa ka rukom ïa kheiñ ïadok ïapylla. Ka paw ba la don ka jingkheiñ sting kum ïa kilan ïalehkai shet khun jakai ki khynnah ha kaba ngi pynthohbria pynthohdak ym tang ïa ka jinglong sotti ha ka jinglong samla, hynrei ha kaba wanrah ïa ki longkhun longkti kum ki khun pongka.

Lada ngim kheinkor ïa ka shongkha shongman ba kan ïaid da ka lynti jong ka jingïateh ki arliang kni jong ki longkur, kaba ngi shu leh laitluid laitlan tang ha la ka mon shimet, bad ngim pynkyntang ne ban da sngewkyntang ïa ka ha ka longbriew tang ka dustur hi kam lah ban wanrah ïa ka im donburom, sahburom ne ban kyntiew ïa ka imlang sahlang sha ka burom bad ka akor ban da ïatip kur tipkha bad ban da ïa kheiñ kur kheiñkha kumba la thoh la pylla u longshuwa ban lait na ka leh mathamula ban lait na ka lyngngoh lyngngaiñ, ka leh. kynsha thawsha ha ka jinglong jingman u kum ki khasi khara.

Ha ki por mynshuwa miynba ka jingsynshar mynderka la ïoh ban iuhkjat ha kane ka ri Tipkur tipkha tipbriew tipblei jong ngi, la don ka jinghikai batai ban ym leh suidñiew Suitkha ha ka kheiñkur kheiñkha kum u khasi, kumba ka paw ha ki khubor jong kato ka por, kane ka la ktah ïa kito ki 'riew tymmen 'riewsan, kiba shim ïa ka mynsiem bad jing sngewkhia ïa la ka longbriew manbriew ba kan ym thikna ha kane ka liang. Kumta ki la ïalum ïalang ïa la ki kur ki kha bad ki la seng noh ïa ka sengkhasi. Kane ka seng ka la paw pyrthei ha ka 23 tarik u Naiwieng, 1899, Ki da shim hi ruh ïa ka buit siant ïa jong ki mynder kum ka lad ban pynkheiñ dustur riti jinglong jingman bad jingïadei ba shi tylli jong ki Khasi.

Ki saw tlong saw tynrai kiba la buh la pynshong ïa Kane ka seng, ki long ki tlong kiba ka jaidbynriew hi ka la kup la phong naduh ka myndang long ka pyrthei khasi. ka tlong tynrai kaba kongsan tam ka long.

Ka jingïalang u kur- u kha uba bat katkum ka jingkheiñkur kheiñkha u longshuwa manshuwa u khun khasi.

(Jingrwai sengkhasi)

Ka jingkren sengkur snem ha ka 23 tarik, u Naiwien 1938 da i riewtymmen Rash Mohon Roy Nongrum, ka kdew ïa ka "Kheiñkur na ka liang ka kmie, ka hok kaba ïeng nyngkong naduh ba la thaw briew ha pyrthei.

Kum ka jingkyrsiew pynkynmaw ha ka pynïaid jingim, jinglong jingman ïala ki parakur parakha, ka sengkhasi kaksoh ka piam ïa ka tlong tynrai kaba lai ka jinglong tipkur tipkha bad tipbriew tipblei.

Kumta lah ban ong ba ki ar pylla jong ka kheiñkur kheiñkha ha ka jingïadei briew kum ki khasi bad ka jinglong tipkur tipkha kaba la tang la pung ki longshuwa, ki la lah ban syngkhong bad tehsong ïa ka jaidbynriew Khasi ba ïar, ne saphret saphrang pynthynrei ïa ka tynrai jinglong ba la saiñ ki ñi ki kong naduh ka myndanglong ka pyrthei u khasi. Ki sengkur kiba mih mynta na ki kur bapher bapher ki shim ïa kane ka kpait tynrai longbriew ha ka shikur shijait ban pyntylli bad tehsong watla ka pdiang jingngeit ka ïapher hapdeng jong ki shikur.

Ki jingpyrkhat ba paka bad nylla jong ki longshuwa manshuwa ha ka sIan dustur kheiñkur kheiñkha ka lah ban ïaleh pyrshah ïa ka kylleh ïakhleh bad ka tynneng pynbud palat pud ban ym byrsieh ka longkur longjait, longkha longman kum u Khasi hala ka hara tynrai kaba ym kylla mulot, hynrei nangkiew ha ki jingpyrkhat bashong sbai jong ka ha ka jingïadei briew kaba shisha bad kaba la pynthikna da ka kheiñkur kheiñ kha u khasi khara. (Phaidien)